

«golut» a la Vall de Barravés, *agaús* «egoista, avar» a la Ribera d'Ebre (Bladé Desumvila, *Topònims de Benissanet*, 1980, p. 152) i *caüs* 'brut' a Tremp (*AlcM*): que d'ací vingui el nom de *Gaiüses* llogaret empordanès a la dreita del Fluvià, és ja incert a causa de la *s* sonora.

Caveca, amb alguna variant, és un poc més conegut en català, almenys en el domini ross.; Grandó li dona el sentit d'«òliba» (*Misc. Fabra*, 184) i Pau Bergue anomenava *les cabeques* com uns ocells que cacen, tot *xutant* (*AlcM*, s. v.). Crec que un masculí *cavec* es degué estendre bastant en avall de Cerdanya, almenys en el Segre mitjà, car alguna cosa me'n digueren a Gavarra (petita ciutatella d'arcaisme, dalt d'escarides valls entre Oliana i Isona), quan parlàvem (1956) de l'Aubaga (de) *Kabék*, on sempre «hi canten el duc i l'escloper».

Sens dubte, tots dos noms tenen més extensió en els parlars occitans, i hi compten amb documentació antiga. *Gagéka* 'òliba' és general en aranès (on el tenia comprovat de tots els terçons i varietats, *Voc. Ar.*, 48, on detallo part de les cites següents); *gaucò* «chouette» a St. Gaudens i a la Vall d'Aura (Marsan) i *gaucà* 'xisclar' en el Coserans (cf. bearn. *sibèque* «bavarde»), id. en alt-aranès; més general amb *k-* inicial: Gers *caucò*, land. *kawéka* Millardet, *Atl.*, s. v. *chouette* a l'Est; «strix ulula L.» (Métivier, 750), bearn. *cabèque* (Lespy, i usual fins al capdamunt de la Vall d'Aspa, Rohlf, *P. de Lescun*); Garona avall s'estén *cabeca* (*kàbekà*) «chevêche, chouette, vieille femme ---», cap a Tolosa fins al Carci, el Roergue i l'Albigès (Doujat, Visner, Lescale, Vayssier, Couzinié); i V. més detalls en Ronjat (*GrIstPProv.* II, 475). També hi ha el masculí *cabèc* (tol., Visner). Ara bé *cavec* «kauz» figura ja en el S. XII en el gascó Marcabré (xxx, 88; *ZRPb.* xxxix, 223), i crec que el femení *caveca* es troba ja (aplegada amb el mussol) en els *Auzels Cassadors* del roergat Daudè de Pradas² (primera meitat del S. XIV).³

Pel que fa als congèneres del nostre *gaüs*, també tenen representació més nodrida enllà de la frontera: *gèüs* o *gèüs* «hibou» en bearnès d'Ossau i de la Plana i *gaüs* o *gabüs* id. en el d'Aspa-Baretons i Lavedà (Passy, *L'Origine des Ossalois*): aquesta *h* secundària, antihiàtica,⁴ té considerable extensió en el gascó pirinenc: Baretons-Aspa (a Aramits i a Lescun), alt Lavedà (Gavarnia, Agnès) i Vall de Banheres de Bigorra (Rohlf, *Le Gc.*, p. 108; *ZRPb.* XLVII, 1927, 399), *gabüs* «hibou» a Vilafranca d'Astarac (*Bouts d. Mount.* VIII, 2), però *cabus* a d'altres parts del Gers («chat-huant» Cénac); i cap al Nord arriba fins a la costa gironquina («*caouuch*: chat-huant», Moureau, *Patois de La Teste*, s. v.).

Però fóra una suposició errònia de creure que sigui només gascó, perquè també hi ha *caüs* «effraie, hibou de clocher» en el Tarn (Gary; i *ALF*, mapa 694). Ara bé, Marcabré també emprava *chaüs* com a nom del «mascle» de la *chavana* («el *chaüs* ab sa *chavana* / s'al no pot, grondilha»; rectificació d'AntThomas, *Rom.* xxxviii, 326; a Rayn. II, 392; ortografiat en

caüs pel PDPF), on *chavana* és el femení del francès *chouan* < CAVANNUS (d'aquí que Thomas tradueixi «hibou» i Levy «choucas»); «En Pilat --- / quant éi ac despulát lo vestier del profeta Jesús, / et éi remàs plus negre que corp ni que *caüs*» en el *Romanç d'Arles*, 409 (S. XIII, ms. datat de 1272), Chabaneau, *RLR* xxxii, 516; més sobre *gaüs* i variants en Sainéan, *BbZRPb.* I, 100; *cabus*, *TdF*.

Hi ha, doncs, base ferma per reconstruir, a base d'aquestes dades, un ètmon KAÜ-EKKA, i alternant quant al sufix, KAÜ-UKIO- (o seria KAÜ-USIO-?), com a base dels dos tipus *caveca/gaveca* i *caüs/gaüs*. És veritat que d'aquest va proposar Rohlf's una seductora etimologia basca en el seu article de 1927. Equiparant l'oc. *gaüs* amb un basc *gaunts* (després canviat en *gabonts* i *gagontz*), que és ben conegut en el dialecte biscac («hibou», Azkue II, 312, «chat-huant, lechuz», Azkue II, 335; 'òliba orelluda' «ohreule», *RIEB* III, 161), i tenint en compte que també es documenta lab. i bnav. *hunts* i sul. *hiintz* «hibou» (Azkue II, 363) i *ontz-a* a Bisc., Guip. i Alta Nav. (*Ontza* és el títol del llibre del basc-francès Tartàs, «clàssic» de la llengua basca en el S. XVIII), suposa (ja devia ser la idea d'Azkue) que sigui un compost d'aquest simple amb el basc comú *gau* 'nit': *gau-onts* pròpiament «hibou de nit».⁵

Però desenganyis! En Rohlf's: contra tals aparences hi ha els fets: que la forma més antiga i extensa del nom romànic és amb *c-* i no pas amb *g-* (*caveca*, fr. *chevêche*, cat. *cavec*, *-eca*; Gers, Gironda i Tarn *caüs*), que és amb *c-* que apareixen l'un i l'altre en Marcabré i en Daudè de Pradas, i que així com un canvi de *k-* en *g-* en rom. és «el nostre pa de cada dia», un canvi en sentit invers no fóra possible: però el cas és que el mot per dir 'nit' ha estat sempre *gau* amb *g-* inicial en basc; per damunt de tot, un mot que arriba fins al Tarn i a la costa del Rosselló i el Montsant ¿qui pensarà fer-lo venir d'un compost basc? Fins i tot si fos possible de donar per a *caveca* una explicació de la seva segona part.⁶ L'explicació racional de la falsa pista que va enamorar Rohlf's és senzilla: el basc *gaunts* és realment un parent del gascó *gaüs*: però, manllevat d'aquest pel basc, fou refet en *gaunts* per la contaminació del basc euskèric *onts*, que n'era sinònim.

Resta indicar en aquest article quin pot ser l'origen del radical KAÜ- comú als dos noms. Però d'això se n'ha tractat prou extensament i explícita en el nostre article *CUCALA* (veg. particularment els passatges elucidats per les notes 4, 6 i 8-10 d'aquell treball). Les dades documentades més antigament són: el II. tardà CAVANNUS del S. V (en Eucherius de Lió), mentre que un altre ms. lionès de l'Heptateuc (possiblement també del S. V) porta *cauua* com a equivalent de *noctua* de la Vulgata i de *γλαύκα* dels Setanta (*Rom.* XLI, 450), i *kawa* figura com a «chouette» en alguna font de l'a-al. antic, si bé no pot ser (ja per raons fonètiques) un mot genuí en germànic. Indico allà que el fr. ant. *choe* postula imperiosament una base fonètica KAÜUA amb la *ü* geminada (d'acord amb la grafia de